

Абдулла ОРИПОВ

ОЛИЙ САВОБ

Б ИЗ ТЕНГИ ЁХУД ёши биздан улуғроқ адаблар неча ўн йиллар мобайнида ҳар бир нишонлаётган байрам муносабати билан қанчадан-қанча мақолаю шеърлар ёзганлар. Ўша битикларни ўқиб кўраётган шераҳам ҳали барҳаёт. У йилларнинг голибона руҳи, тантана-вор оҳанги, бориники, ёлгон яшқилари муаллифлар ҳоҳлайдини-йўқини сатрларда акс этар эди. Бу меннинг умумий мулоҳазаларимдир. Бироқ ҳаёт нашидаси, қувончи, дээр армонларини ифодалаган дадил чўкишлардан ҳам кўз юмиб бўлмайди. Улар бор эди. Гап ҳозир бу ҳақда эмас.

Кейинги йилларда катта-коч, кўпмиллатли мамлакатимизда ҳаётида, ҳатто бутун бошли қитъалар, дейлик Шарқий Европа ҳаётида ҳам туб ўзгаришлар бўй берди. Тоғу тахталар қулади, чегаралар бузилди, қабуллар текисланди, ширдорлар янгиланди. Шу маънода йўқилларнинг бирдамлик кўни ҳисобланган 1 Май байрамига ҳам эски кўнидан орқали қараш урфдан чиқиб қолмапти. Сифлар тўшунчаси янгича андашнинг талаб этаётди. Кўпчилик мамлакатларнинг биз йўқил деб атаган про-ларни яшаш даражасининг юксаклиги билан бошқаларнинг ҳавасини келтир-раётгани сир эмас. Олий Даражада таъминланган ту-зумнинг «бахтиёр» шахтёр-лари эса кун кеңиролмай иш ташлаб ўтиришди. Пахта-корлар бозовта ва ҳоказо. Нима бўлган тақдирда ҳам ҳар-ҳар замон учраб туради-ган шодона кунларни, бай-рамларни ҳаётимиздан қув-лаб чиқармайлик.

Маъракага борган ўз дар-дини айтар дегандек, байрам кунлари ҳар бир халқ, ҳар бир эл, ҳар бир хонадон ўз юрагининг чигилини ёсини, армонларини бошқалар билан баҳам қўрсин. Табиат бағри-да, дарааларда яйрасин. Бай-рам дегани шу-да!.

1 Май энди нишонланаёт-ган эмас. Унинг асл моҳияти халқаро бирдамлик тўшун-часи билан азалдан муҳрлан-ган. Ўйлаб қаралса, бу унча-лик ҳам қизиқ шир эмас. Ахир халқлар бирдамлиги-нинг нимаси ёмон? Миллий низо-лар, ўзаро гинахонлик-

лар, парокандалик алангала-ниб турган ҳозирги шарон-да ушбу байрамнинг асл маъ-муни ўзаро меҳр-оқибатта, яхшиликка, бирдамликни қадрлашга ҳамоҳанг бўлиб кетади.

Ҳар қандай кашфиёт ҳаё-тий эҳтиёж натижасидир. Дейлик, собонни одам-лар елкасидан ёмғир ўтаверганидан ёки оф-тоб қиздираверганидан ке-йин ўйлаб топишган. Шу-нингдек, бирдамлик гоёси ҳам парокандалик, тарқоқлик пичоғи суяк-суякка етати-на турган. Биз каттаю ки-чик халқлар ўртасидаги бе-ғидир ҳамкорликка, қўни-қўшни ўртасидаги бирдор-ликка ҳар доимидан кўра муҳтожроқ бўлиб туримиз. Кичик-кичик халқларнинг улуг оилада сарсону-саргар-дон бўлиб юрганини ҳам кў-риб туримиз. Ҳар йили ма-даният ўн кунликлари ўтқа-зиб, бир-бири билан оғиз-бу-рун ўйлашиб юрган қўни-қў-ни жумҳуриятлар, афсуски, бир-бирлари билан ноз-кў-ришмасликкача бориб етмоқ-далар. Бу жараёни турлича изоҳлаш мумкин. Лекин ба-рибир қон ўқилишини, бола-бақра, аёлу қариялар хор-зор бўлишини сира оқлаб бўл-майди. Қадим диний китоб-лар ҳам бандаларини, улар қайси дини мазҳабга мансуб бўлмасинлар, бир-бирларини қадрлашга ҳақирган.

Шу кунларда мусулмон дунёси кенг нишонлаётган рўза ҳайитнинг моҳиятига эътибор қилиб қаранг: одам-лар бир-бирларини йўқлайди-лар, ўтгаларни ёд этадилар, қўни-қўшнларига энг яхши истакларини изҳор қилади-лар. Насорон динининг аи-далари ҳам шу маъму-дади. Қўриқсанки, исон бо-ласи ўз ҳаётида ҳар қандай имкониятдан яхшилик учун фойдаланишга доимо инти-либ келган.

1 Май байрами бирор фир-қа ёхуд тоифанинг шахсий байрами эмас. Бу турли мил-латлар, эллар, элатлар фар-зандларининг шодона кўни, уларнинг умуминсоний го-ялар атрофида бирлашайлик деб яхши ният билан қўча-тиққан кўни. Сир эмас, муш-кул иқтисодий-иятқимий му-носабатларнинг таъсирида замондошларимиз бирмунча

асабийлашиб қолганлар. Ал-батта, фаоллик билан жангдиннинг фарқи катта. Кураш нечоғлиқ оғир ва кескин бўлмасин, исоний-ликни унуттиш гуноҳи азим-дир.

Ўтган ойлarning бирини Москвадаги марказий ада-биётчилар уйда зиёлилар муштаклашганча боришга-нини эшитиб ёқамни ушла-дим. Бундай кунни мен ҳеч кимга раво кўрмасан... Ўзбекистонимизнинг баъзи бир районларида ҳам юқори-даги сингари, балки ундан кўра фожиалироқ воқеалар содир бўлди. Билмадим, бу гафолар кимга зарур экан? Билмадим, бундай гулхан-ларнинг тафтида кимлар исинмоқда экан...

Бу чексиз олам баҳайбат кошона бўлса, сайёрамиз, унинг бағридаги бизнинг мамлакатимиз ўша кошона-нинг «катак ва катакчалари»-дан (Хамлет) биридир. Биз бу иқтисодий қаҳшони, унинг меҳнатчиларини дои-мо бирдам деб ўйлаб келар-эдик. Минг афсуски, бундоқ эмас экан. Биз шафқатсиз ҳаёт ҳақиқати қаршисида туримиз. Шу маънода дўст-ликка, бирдамликка қорлаш ҳар қачонгидан кўра саво-бга лойиқдир. Одамзод ўзаро тил топа олсагина ҳозирги маданий қатламни асраб қолиши мумкин. Бирликка қорловчи байрамларнинг жаҳоншумул кадр-қиммати шундан иборат.

Хуллас, бугунги кунда ни-мадир ёмоқчи бўлсангиз мингизни бир-бирга тамо-млаб ўхшамайдиган муам-молар, фожиалар, рақамлар чулғайди. Мен ҳозир байрам кайфиятида табрик, қўтлов ёзай деб қўлимга қалам ол-ган эдим. Бироқ тағин ўша дардлар рўпарамдан «асса-лому алайкум» деб қиқиб турибди. Умидворимиз, ушбу чигалликлар ўз ечимини то-лар. Шу дақиқа, шу сония-нинг киргойси эса мана бу-дир: Байрамнинг қўтлуғ бўлсин, азиз юртдошларим!

Ҳар гал айёларин айдарман тавоб.
Гарчанд бир моддий,
Шўрлик она замин
Бирликка зор-ку
Унга талпиниш ҳам,
демак зўр савоб!

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида

ВКП/6/ Марказий Комитетининг «Звез-да» ва «Ленинград» журналлари тўғриси-даги қарори доирасида (КПСС Марказий Комитети 1988 йилда бу қарорни хато қар-дор деб бекор қилган) Ўзбекистон Компар-тияси Марказий Комитети 40-йилларнинг охири — 50-йилларнинг бошларида қабул қилган баъзи қарорлар билан боғлиқ мате-риалларни ўрганиш юзасидан Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг ко-миссияси тўғрисида.

КОМИССИЯ ТАРКИБИ
Ҳамидов Жаҳонгир Ҳамидович — Ўзе-бекистон Компартияси Марказий Комитети-нинг секретари, комиссия раиси
Абдуллаев Раҳматулла Ҳамидуллаевич — Ўзбекистон Компартияси Марказий Коми-тети ҳузуридаги Партиявий назорат комис-сиясининг раиси
Азиев Сарвар Олимжонович — ЎзССР таъки ишлар министри
Асқаров Аҳмаддод Асқарович — ЎзССР Фанлар академиясининг академиги, Ўзе-бекистон Компартияси Марказий Комитети-нинг аъзоси
Березиков Евгений Ефимович — Ёзувчи
Ғуломов Саидарор Саидхмелович — Тошкент халқ ҳўналиги институтининг рек-тори, ЎзССР Фанлар академиясининг мух-бир аъзоси
Догокин Петр Васильевич — Ўзбеки-стон Компартияси Марказий Комитети Таъ-килий-партиявий ва кадрлар иши бўлими-нинг мудири, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг аъзоси
Қориева Бернора Раҳимовна — Ўзе-

бекистон театр арбоблари уюшмаси бошқару-вининг раиси, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети аъзолигига номзод
Қўчқортоев Иристой Қўчқортоевич — ЎзССР Фанлар академиясининг мухбир аъ-зоси, ТошДУ Ёзбек филологияси факультетининг декани
Морганов Анатолий Сергеевич — Ўзе-бекистон ССР Давлат хавфсизлиги комитети-нинг раиси
Ражабова Раъно Едгоровна — ЎзССР Фанлар академияси Тарих институтининг директори, тарих фанлари доктори
Жабборов Аҳмад Ҳамидович — Ўзе-бекистон композиторлар уюшмаси бошқару-вининг раиси
Салоҳиддинов Маҳмуд Салоҳиддинович — ЎзССР Фанлар академиясининг прези-денти, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг аъзоси
Сафаров Рубен Аюпович — «Правда Востока» газетасининг муҳаррири
Умарбеков Ёлмас Раҳимбекович — Ўзе-бекистон ССР Министрлар Совети Раиси-нинг ўринбосари
Усатов Дмитрий Александрович — Ўзе-бекистон ССР прокурори, Ўзбекистон Ком-партияси Марказий Комитетининг аъзоси
Хўлмұхамедов Мутал Ҳошимович — Ўзе-бекистон Компартияси Марказий Комитети ҳузуридаги Партия тарихи институтининг директори, Ўзбекистон Компартияси Мар-казий Комитетининг аъзоси
Ёқубов Ойил Эгамбердиевич — Ўзебеки-стон Ёзувчилар уюшмаси бошқарувининг раиси

ЎЗБЕКИСТОН КИНЕМАТОГРАФИЧЛАРИ СЪЗДИ

24-25 апрель кунлари Тош-кентда Киночилар уйда рес-публика кинематографчила-рининг VII съезди бўлиб ўт-ди. Съездда ҳисобот даврида ижодий уюшма томонидан амалга оширилган ишлар, муваффақият ва камчилик-лар, экранларга чиққан ба-дий, ҳужжатли ва илмий-оммабоп фильмлар савияси, фильмлар ижодкорларининг маҳорати ва келгусидаги ре-жалар муҳокама қилинди.

Уюшма бошқарувининг би-ринчи котиби Малик Қайюмов ҳисобот маърузаси билан чиқди. «Ўзбекфильм» студия-сининг директори А. Ҳўна-ев, илмий-оммабоп ва ҳўж-жатли фильмлар студияси-нинг директори Д. Салимов, «Ўзбектелефильм» директо-ри А. Абдурахимов икки

съезд оралигидаги ишлари тўғрисида батафсил ахборот беришди.

Маъруза ва ахборотлар юзасидан қизгин мунозара-лар бўлиб ўтди.

Съездда СССР халқ арти-сти Малик Қайюмов очиқ овоз бериш йўли билан Ўзбеки-стон кинематографчилари бош-қарувининг биринчи котиби қилиб сайланди.

Съезд СССР кинемато-графчиларининг VI съездида делегатлар сайлади.

Анжуман ишида Ўзбеки-стон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари Ё. Умарбеков, Ўзбекистон Ком-партияси Марказий Комите-ти Идеология бўлимининг мудири Ш. Зиёмов иштирок этди.

ЛЕНИН ВА ДЕМОКРАТИЯ

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида В. И. Лениннинг 120 йиллигига бағишланган илмий-ижодий конференция бўлиб ўтди.

Конференцияда Иззат Султон, Озод Шарафидди-нов, Салоҳиддин Мамажонов, Умарали Норматов, Иброҳим Гафуров, Абдулла Шер, Григорий Резниковский, Аб-

думанноб Эгамбердиев «Ле-нин ва бадий ижод», «Ле-нин ва қайта қуриш», «Ле-нин ва миллатлар тақдир», «Ле-нин ва демократия» каби мавзуларда қизқарли док-ладлар қилдилар. Конферен-ция замонвий муҳокаса ру-ҳида қизгин ўтди. Унда қатор янги фикрлар ўртага ташланди.

БОЛАЛАР АДАБИЁТИГА БАҒИШЛАНДИ

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ҳаётига, Ўзбеки-стон ССР Давлат матбуот комитети ва жумҳурият «Китобхон» матбўтининг Ёзбек болалар адабиёти му-

аммоларига бағишланган қўшма мажлиси бўлиб ўтди.

Мажлис қатнашчилари бо-лалар адабиётининг бугун-ги аҳволи, китоб ва унинг ёш авлод тарбиясидаги роли, нашриёт ва полиграфия му-аммолари каби қатор муам-молар юзасидан фикрлашиб олдилар.

Мажлис иши тўғрисидаги ҳисобот газетамизнинг кел-гуси сонида эълон қилинади.

ЭСКИ ШАҲАРДА ҚОДИРИЙХОНЛИК

Қадимий Тошкентда шу муқаддас туپроқнинг фар-занди Абдулла Қодирийнинг абадий излари қолган. Улуғ-адиб меросининг чин мух-лислари 14 апрель кўни пой-тахтининг Пушкин номидаги маданият ва истироҳат боғига тўпланишиб, унинг номини ёд этидилар. Анжумани республика Ёзувчилари уюш-маси бошқарувининг котиби, Ёзувчи Тоҳир Малик бош-қарди. Қодирийнинг ўғли Масъуд Абдуллаев отаси ҳа-қидаги қалб хотираларини йигилганларга сўзлаб берди; бобоси Қодир бобонинг қў-қўзларини ижод этдилар; Қодирийнинг ёш адибларга қўрсатган раҳматларини айтиди. Шоира Гулчехра Ну-руллаева, шоир Муҳаммад Юсуф буюк сўз санъаткори-нинг ижоди, унинг халқимиз

орасидаги осмон қадар мар-табаси тўғрисида тўхтади-лар. Қодирийга бағишлаб ёз-ган ўз шеърларини ўқиди-лар. Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Маҳмуджон Азимов, хонанда Бахтиёр Холхўжаев раҳбарлигидаги «Турон чечати» ансамбли, хонанда Алишер Ғаниев, «Баёт» студиясининг санъат-корлари сийдиқилдан «Ўтган кунлар» яратувчисининг хо-тирасини эсладилар. Китоб-хон Гулҳумор Полвонова, боғ директори Абдурахим Мўми-нов, адибнинг невараси — Шерқон Қодирий ҳам дил сўзларини изҳор этидилар.

МУҚИМИЯ ТЕАТРИНИНГ 50 ЙИЛЛИГИ

6-БЕТ

ЭЛИМНИНГ ЮРАГИДА ЯШАЙМАН

Маълумки, шу йилнинг май ойида атоқли шоир, жамоат арбоби Ҳамид Олим-жон таваллуднинг 80 йил-лиги халқимиз томонидан кенг нишонланади. Шу са-бабли жумҳуриятимизда шоир номини, хотирасини абадийлаштиришга муҳим аҳамият берилмоқда. Тош-кент шаҳридаги майдонлар-дан бирига унинг номини бериш ва бу ерда ҳайкали-ни ўрнатиш мўлжалланмоқ-да. Ҳўш, бу майдон қаерда ва қандай бўлади? Бугунги кунда қурилиш аҳволи, тай-ёрларлик ишлари қандай олиб боришмоқда? Мухбиримиз бу иш мутасаддилари билан суҳбатлади.

Собир ОДИЛОВ, шаҳар бош архитектори, Ҳамид Олимжон номидаги майдон-нинг лойиҳасини яратган ижодкорлар гуруҳининг раҳ-бар:

— Биз турғунлик даври деган иборатга ва кейинги чорак аралаш тарихимизга шу иборани тамга қилиб

босишга ўрганиб қолдик. Шу тариқа бу даврдаги энг яхши ишларимиздан ҳам кўз юмнишга қўникаялик. Ваҳоланки, шаҳар меъмор-чилиги тарақиётини кейин-ги 20 йил ичда амалга оширилган ишларсиз тўла тасаввур қилиш қийин. Бунинг Тошкентнинг чорак асл олдинги ва бугунги қиё-фасини кўз олдида келтир-ган одам лўғорлоқ сезади. Шунингдек, бу даврда шаҳ-римизда йиринк ишоотлар-дан таъкир, Халқлар дўст-лиги, Чорсу, Халара, Бери-ний, Ал-Хоразмий, Акмал Икромов, Ибн Сино, Гоголь, Горький, Пушкин, Жасорат каби майдон ва хивоблар ҳам барпо этилдики, бу ша-ҳарсозлик маданияти савия-си юксалганини ҳам кўрса-тади. (Лекин бу майдонлар-дан баъзилари эндиликда эътибордан четда қолиб, ёмон аҳволда эканлигини ҳам айтиш керак). Мен бу гапларни шунинг учун таъ-кидлаётганим, шаҳар меъ-морчилик санъати ҳар қан-

дай даврга қарамай ўсди, илгор анъаналар билан бо-йиди.

Бугунги кунда эса меъ-морчилик санъатимизда та-рихийликка, ўтмиш мада-ниятимизга, халқимизнинг яхши анъаналарига ҳам ўрин берилмоқда. Шаҳримиз-нинг эски даҳалари, мавзе-лари номлари қайта тикла-ниш, уларга мос тарзда қу-рилиш, меъморчилик ансам-бллари яратиш ишлари олиб бориш мўлжалланмоқда.

Э.Олимжон - 80

Айни пайтда, халқимизнинг улут мутафаккирлари Али-шер Навоий, Бобур, Маши-ҳуд, Абдулла Қодирий, Чўл-пон, Ойбек, Гафур Ғулом ҳам бу ишларнинг мантйқий ёндашари номларида майдон-лар, хивоблар, даҳалар таъкид этиш режалаштириш-моқда. Масалан, Дархон даҳасида, Пушкин қўчасида йиринк маданият, санъат комплекслари, ижодкорлар

номларига майдонлар барпо этиш гоёси амалга оширила бошлаганига ўн йилдан ош-ди. Пушкин ва Якуб Нолас кўчаларининг кесишган нуқ-расида барпо этилаётган Ҳамид Олимжон майдони ҳам бу ишларнинг мантйқий давомидир. Бу майдонни бунёд қилишда шаҳар лойи-ҳалаш институтининг ходим-лари, ҳайкалтарош Я. Ша-пиро, меъморлар В. Синий, М. Исҳоқовлар, муҳандислар Д. Исмолов, Н. Терехов ва

бошқалар билан ҳамкорлик-да иш олиб бордик.

Лойиҳага кўра бу ерда майдон барпо қилиш ҳамда шоир ҳайкалини ўрнатиш белгиланган. Майдон лойи-ҳаси устида жуда кўп изла-ниб, бу ерни икки томондан кўча ўраб олгани ва у чор-раҳага бироз келгани учун майдон тўғрисида торайтган кўринади. Айни пайтда, унинг асосий томонлари 22 қаватли 4 та минорасифат

турар-жой комплекси ва унинг остига жойлашган маданий-манйй, савдо ша-ҳобчалари учун қурилган иморатлар билан боғлиаб кетадик, бу ҳам майдонни улар билан узвий бирикти-риб юбориш ҳамда унинг ўзига ҳослигини сақлаб қо-лишни ҳам талаб қиларди. Шу сабабли майдонни ярим ёсимон шаклда барпо этиш-га ҳаракат қилидик. Майдон-нинг этагидан юқорига қа-драб пиллапошлар кўтарилиб боради. Пиллапошларнинг икки қаноти эса фавворалар билан безалади. Марказда шоирнинг 6 метрлик сало-батли ҳайкали қад ростлай-ди.

Ҳамид Олимжон майдони атрофидаги бинолар ва шоир номидаги метро бека-ти билан қўшилиб ягона ансамбли ташкил этади. Бу атоқли ижодкор хотира-сининг халқимиз томонидан эътиборланганидан дарак беради.

Яков ШАПИРО, Ўзбеки-стон ССРда хизмат кўрса-танган санъат арбоби, ҳайкал-тарош, Х. Олимжон ҳайкали-нинг ижодкори: — Шаҳар-даги жуда кўплай ижодкор-ларнинг ҳайкалларини, бюст-ларини яратганман. Лекин Ҳамид Олимжон сиймосига биринчи бор мурожаат қи-

лишим. Шу сабабли ишни унинг асарларини топиб ўқишдан бошладим. Шоир асарларида Ёзбек халқининг қадимий халқ оҳанги ижоди намуналарига оҳангдошлик сезилиб туради. Уни тўла маънода лирик шоир, халқ-нинг куйчиси сифатида та-нидим. У халқимиз ўз бахти-дан, табиатнинг гўзаллиги-дан, юртнинг улуғлигидан масрур инсондай муҳрланиб қолди. Шу сабабли уни худ-ди шу қиёфада акс эттириш-ни ният қилдим. Буннинг учун ҳайкалнинг бир неча хомаки нусхаларини тайёр-ладим. Уларда шоирни гоҳ ўйга чўмган, гоҳ тик турган, гоҳ халқи ҳузурига пешвоз келаётган ҳолатда яратиб кўрдим. Лекин ният ҳаде-ганда амалга ошавермади. Кейин уни ўтирган ҳолатда тасвирладим. Ният бир қа-дар ушлагандек бўлди. У ўтирган кўйи ўз бахтидан, гўзаллик ва севинчдан мас-рур ҳолда одамларга боқади. Елкасидаги қўшлар: семург — илҳом ижод куйчиси; се-мург — бахт-саодат элтувчи, семург — абадийлик, ман-гулик элчилари сифатида шоирнинг доимий ҳамроҳ-ларидир.

Ҳайкалнинг гипсдан ярал-гани ҳозир таёёр. У келгу-сида бронзага кўчирилади ва майдондан ўрин олади. Ҳайкал катта бинолар олди-

да жойлашгани сабабли уни ниҳоятда салобатли қилиб яратдим. Ўйлаётганим, бу майдон ўз элнинг юрагига яшаётган шоирнинг хотира-си учун муқаддас зиёратгоҳ бўлади.

Р. ҲИҚМАТУЛЛАЕВ, ша-ҳар ижроия қўмитаси раиси-нинг ўринбосари: — Ҳамид Олимжон ҳайкали ва майдонни қуриш ишлари жа-даллик билан олиб борила-моқда. Ҳозирги кунга қадар майдон тартибга келтирил-ган, фавворалар ўрнатилган, ҳайкал шохсўпаси тиклан-ган. Биринчи Май байрами-га қадар майдонда кўчалар-зорлаштириш ва безаш иш-лари тугалланади. Ҳайкал шохсўпаси ва майдон учун мармарга буюртма берган-миз.

Х. Олимжон баҳор куйчиси эди. У гулларни гоёта севар-ди. Шунинг учун ҳайкал ёнига жуда кўп мевали да-рахтлар, айниқса ўриклар ва олма-лар ўтказдик. Ҳайкал пойида эса турфа гуллар барқ уриб ётади.

Ҳайкалнинг олд қисми адабий аниқумаллар, муш-пиралар ўтказиш учун мўл-жалланиб қурилган. Майдон тўли даражада 14 майга тахт қолига келтирилади ва у шоирнинг 80 йиллик та-навлари кунларида очила-ди.

Алишер НАВОИЙ

Ваҳки, чамандия яна эсди шамол ўзгача,
Хар дам ўлур атридин кўнгулма ҳол ўзгача.
Булбулу кумри чекиб лаҳзу наво ўза навъ,
Кўргузадур сарву гул гажу далоли ўзгача.
Савсан ўлуб сарбаланд, гунча қилиб нўшханд,
Элга алардин етиб дафъи малол ўзгача.
Сунбулу пуртоб ҳам, лолан сероб ҳам,
Дуд ила ўтдин тошиб шибҳу мисол ўзгача.
Кирди магар дилбарим, ҳуру пари-пайкарим,
Гулшан аро кўнгулда фикру ҳаёл ўзгача.
Бўлса менга доғи йўл, андаки айш айлар ул,
Қилсам эди маст ўлуб қолу мақол ўзгача.
Умри абад топқамен, тутса менга бир қадаҳ,
Нашъан майдин анга ҳусну жамол ўзгача.
Даҳрда йўқтур қарам, даҳрининг аҳлида ҳам,
Қилмагасен, э кўнгул, фикри маҳол ўзгача.
Зухд, Навоий, сенга бермади маскида файз,
Эмди кириб дайр аро тарҳини сол ўзгача!

Усмон АЗИМ

МАШРАБ ҲАЗАЛИГА МУХАММАС

Мен учун жонни фидо этмоқ магар хизмат эмас,
Сен учун одамни сўймоқ лаҳзае даҳшат эмас,
Тирни ланҳон чархлагин, қотил, бу юрт хилват эмас,
Чун қўлим бирла оёғим боғламоқ ҳолат эмас,
Мен ўлимга розиман чун турғали тоқат эмас.

Милтигу тўқмоқ кўтартиб оламни сен тўр айлама,
Қўрқув ичра титратиб, халқин яна кўр айлама,
Рухига ташлаб қишан, манглайин шўр айлама,
Мунча шиддат бирла бошим кескали зўр айлама,
Баски, одам қони тўқмоқ сенга ҳам тоат эмас.

Жаллод эрдиги — алланинг, сирининг олам билмади,
Аммо ул дастида бир рўзини байрам билмади,
Кечди заҳматда чарчабим — умри байрам билмади,
Умр чун боди ҳаводис, гофил одам билмади,
Ою кун оралиги бир лаҳзае фурсат эмас.

Сен-ку, аввал тилин кесдинг, айланди эркин бекор,
Қарсагинга ўйнади эл телбаҳол: «Биз — бахтиёр!...»
Кимда кўзини ёшли кўрдиги, бошида солланди дор,
Лашкари хурирез бўлса, сабуру ором қайда бор,
Мажнунни девоналарнинг шоҳига осон эмас.

Беш илҳам, Усмон, қийналар — отмагай тонинг

Боз нечун Паркент — шаҳид, Қўқонда қурбонинг

Не учун соғу саломат бўл сабил жонинг сенинг,
Чун муборақ бўлсин, эй Машраб, қизил қонинг сенинг,
Хўб иш бўлди сенга — жон бергани офат эмас.

Ҳазарат тушганида

Мирзо КЕНЖАБЕК

Матназар АБДУЛҲАКИМ

Кел-эй, кўнглим, яна янги баҳорларни томошо қил,
Яна ошқ бўлиб куйил, ифрларни томошо қил.

Яна ёмғир бўлиб ёғил, тарал сим-сим, сен-эй дардим,
Сен-эй, дунё, бу оҳангу, бу торларни томошо қил.

Яна каллакларни тутлар самога мушт каби боқиниш,
Яшил исён сабаб бошисиз қаторларни томошо қил.

Надир йўқлик, дея шўхлик ила боқма тирикларга,
Чиқиб сокин йироқларга, мазорларни томошо қил.

Онанг юзидан мунглиг табассумга қараб йиғла,
Отаннинг нам кўзига боқ, гўборларни томошо қил.

Асоратлар, бу истибоду савдолар унут бўлмай —
Дўкларнинг томошо қил, бозорларни томошо қил!

Юрак охири бутун қисқа бу тун тугенларни ичра,
Умидин шул: яна янги баҳорларни томошо қил!
1985

Азим СУЮН

ТУТАР

Хат ёрлик қилдим мен — юрагим тутар,
Чароғ ёғдусига уни ёр тутар.

Бунчалар ўзини тутмаса фалак,
Бепарво — ишқини тишида тутар.

Ўйларимдан воқиф, ўйламас аммо,
Беҳол беморига қачон сув тутар?

Фигонин чакмоқдек қақнар самода,
Айланиб ганимдек бўғимдан тутар.

Хайхот, пайванд қилган ниҳолим тутмас,
Ўл маккор агерим этгани тутар.

Қисмат туркгозидан, Азим, доғдамен,
Оҳларим, оҳ, энди оламни тутар!

Ҳаётим сен маҳи тобонга маҳкум,
Маҳи тобон билан ҳижронга маҳкум.

Ҳаёлимда сенинг руҳсоринг ҳар дам,
Қўёш бўлган каби осмонга маҳкум.

Мени изла бало-офатлар ичра,
Бўлар мардлар мудом майдонга маҳкум.

Билолмам, не гуноҳдир бу муҳаббат,
Юракдир бир умр эндионга маҳкум.

Бўлиб бўлмас умидимдан жудо ҳеч,
Жоним танга танимдир жонга маҳкум.

Ажабланиб сен ишқдан, мен ҳусндан,
Бир ҳайрон бўлди бир ҳайронга маҳкум.

Тутар кўз Матназар ҳозир келар деб,
Ўтар умри бўлиб ёлгонга маҳкум.

Улмас ЖАМОЛ

БЎЛМАГАЙ ДУНЁДА ЛАЗЗАТ

Бўлмагай дунёда лаззат, ёр, дудонинг болича,
Бог аро бир гул топиламасдир яноннинг олича.

Тонгда раъно барги узра лаъли шабнам не гўзал,
Гулга ул ҳам зеб беролмас сенга чехранг холича.

Шу жаҳон бойликларининг қадри йўқдир мен учун
Кипригинг зебин оширган сурмангиз мисқолича,

Бади зулфинг бўлди қўлаб дил менинг қаблим каби,
Қон ютар тошмай бари иқбол дилим иқболича.

Енаман, Ўлмас, висолнинг бодасидан нўш этиб,
Ўт олур раиш ичра ул аҳли рақиб ўз ҳолича.

Иброҳим ҒАФУРОВ

ТОНГ ОТИЛДАН, ШОМ ТУШГАНДАН...

Садақа.

ДАДАСИ билан,
дадаси билан,
борар эди
бир қизча.

Дуч келди қизча йўлакда тиланчининг узатилган
қўлига.

Қавс ойн эди. Ерда болут япроқлари сочилган
ва уларни қавснинг

дайди шамоллари шопурган.
Қизча шартта сарғайиб қуриган болут япро-

қини ердан олди-да,
бир синовчан қараб қўйиб отасининг юзига

сўнг япроқни ташлади
тиланчининг узатилган ориқ қосов каби қор-

рабган қўлига.
Сўнг

отасига яна бир қараб-қараб, қулиб-қулиб
қўйди-да

кетаверди сакраб-сакраб ўз йўлига.
Ўн икки яшар бола эдим, шу қизалоқдан сал

тироқ.
Ҳасти Имомда доим ўтирарди бир тиланчи

соқоли кўксига тушган,
кўркам, басавлат. Ҳеч кимнинг юзига кўз

солмасди у. Лекин ўтирган ерида ҳазин эр
ун билан Ясавийнинг байтларини айтдири

тинмай. Мен нарида қўрқа-пўса узоқ қўлоқ
солардим. Негадир эшитган сайин эшитгим

келаверарди бу ҳазин чўзилган сасин.
Бир куни шопмўйлов мелиса даҳватан келиб,

чол тиланчининг тунука товоғини тўп теган-
дай тепиб юборди. Қашпоқ мамлакатда

мелиса энг қашпоқ кимсага шундай
қарши қурашарди. Хорижийлар кўрмасин

тиланчиларни. Бизда тиланчилар йўқ. Ва мумкин
эмасдир уларнинг бўлиши!

Ўн тўртга чиқдим. Ўша мелиса ўзини ҳовли-
сидати ёнгоққа осиб қўйганлигини эшитдим.

Онам айтди:
— Болам, тиланчин хор қилса бўлмас.

Этилиб ўт доим олдидам.
Қизчанинг қилиги юрагимни куйдирди жазил-

лабти.
Оғриди дилим шу қизча учун.

Е ўзи шундайми?
Қашпоқ юртларда хазон ташлаб ўтарларми

гадоларнинг қўлларига?
Хўрланми яна

минг қатла хўрланган?
Ва хўрликни бўйнига олган?

Онам айтди:
— Болам, тиланчин хор қилса бўлмас.

Этилиб ўт доим олдидам.
Қизчанинг қилиги юрагимни куйдирди жазил-

лабти.
Оғриди дилим шу қизча учун.

Е ўзи шундайми?
Қашпоқ юртларда хазон ташлаб ўтарларми

гадоларнинг қўлларига?
Хўрланми яна

минг қатла хўрланган?
Ва хўрликни бўйнига олган?

Онам айтди:
— Болам, тиланчин хор қилса бўлмас.

Этилиб ўт доим олдидам.
Қизчанинг қилиги юрагимни куйдирди жазил-

лабти.
Оғриди дилим шу қизча учун.

МАНСУРАЛАР

Қўриб кетар бу қутилмаган ҳаёдан,
Биродарлар, ахир, тушлар мерос бўлиб ўтар-
ми болаларга?
Ва англари у болалар ўша тушларнинг неча
минг йиллик булоқларин?

Қора қор.

ХУРМАТЛИ ЖАГДИШ Чандар Хассижа —
эй ража йоганинг пири,
доно нурафшон!

Сиз айтдингиз:
— Ақл бор ерда бордир Худо ҳам. Визда

этиқот шундай!
Сиз тан олмайсиз жонсиз нарсаларда Худо

борлигин.
Ҳар нарсани илм билан яратмадим Худо?

Ҳар нарсани илм билан қамраб олмадим
Худо?

Йўқини, сизнингча, тошларда илм.
Унда қайдан темир ва хок бўлди одам узра

хўшқирмон?
Биз тошининг қалбини билмаймиз, азиз Хасси-

жа.
Тошлар ҳаммамиздан узоқроқ яшар,

тошлар узоқ яшар инсониятдан,
тошлар ва хок олдин келди одам Атодан...

Биз ҳокнинг қалбини билмаймиз.
Хок эса қулар доим устимиздан.

Мақтанамиз илму ақл деб. Ҳолбуки, улар
тоқдан заҳра, заррадир.

Илгари ақлм Шопи кўчалари гоёт айлана
эди. Ўхшаб кетар эди

улар одам танасини томирларига.
Уч кўчалар бўларди.

Маҳалламизда бор эди ул кўча.
Уч кўчанинг бир бурчида ётар эди улкан

харсанг тош.
Болаликда кўрдим: ўтирарди унда кеч чоғла-

ри не-не чоллар.
Ўсмирликда кўрдим ўтирарди энди унда ўзга

мўйсифлар.
Ингитилда кўрдим ҳамон унда ўтирарди чол-

лар, лекин сиёҳ ўзга.
Бошга оқ тушганда ўтдим яна ўша уч

кўчадан.
Энди чоллар кўрнимасди.

Чумоли қайта борса, унинг қўзи шу ерга борди.
Чумоли билан ўй ичини айланиб чиқди.

Чумоли билан бир ўрмалаб юраётгандай ҳис
қилди ўзини. Назарида чумолига айланди.

Чумоли уйни айланиб чиқди, сўнг бемор тў-
шаги атрофида айланди.

Икки бор айланиб чиқди тўшани.
Сўнг беморнинг ёстиғи тағида тўхтади.

Шу кеча чумоли ёстиқ тағида минжа қоқмай
тоғи оттири.

Унга қараган одам у тўхтовсиз ибодат қила-
ётганини кўрарди.

Кўёш чиққанда, чумоли тўшани яна бир ай-
ланиб ўтди-да, узоқлардан келатган кўклам

ни кидириб кетди.
Чумоли бу одамни танир эди.

Унинг момоларидан яхшилик кўрган эди.
Унинг касалини ўз устига олди.

Бир ҳисоб бўлиб ўтди табиатда.
Чумоли қайта борса, унинг қўзи шу ерга борди.

Чумоли билан ўй ичини айланиб чиқди.
Чумоли билан бир ўрмалаб юраётгандай ҳис

қилди ўзини. Назарида чумолига айланди.
Чумоли уйни айланиб чиқди, сўнг бемор тў-

тинмай
тинмай бошлар ёрилар
ёрилар бошлар.

Ибодат.

БЕМОР ҚИШ ИЧИ умидсиз ётди. Ёши
қайта бошлаб, шу тубсиз, ноён дард
билан ёлғиз қолди.

Оғир ётиб қолса билинар экан одамнинг асли
ёлғизлиги. Келар-кетар дўстлар, йиғлар қар-

дошлар. Мунг босар уларни. Лекин аримас
ёлғизлик. Қўрагинда ўтирар у тахт қуриб.

Ўтган барча ҳаёти кўз ўнгига келар беморнинг
ва чамаси —

қаҳ-қаҳ уриб қулар энди ҳаёти устидан.
Ётиб ўрганмаган одам — у исён кўтармоқчи

бўлар, чиқолмайман, дер, бу қули, бу заиф-
ликка.

Лекин боши шилқ тушар ва ўтган умри бир
чизикча чизилиб яна кулаверади бостириб кел-

лаётган қарилки устидан.
Чамаси —

ўтган-кечган барча лаззатлар,
роҳатлар,
ҳазз бўсалар

ўч олар, хун талаб қилар энди.
Ҳоли тангиларни сезар бемор: тушига кириб

нидар тўхтовсиз
пачақ бўлган,
ичи бўш

турли челақлар.
Бир куни иккита тешиқ челақ кўтариб киро-

син кидириб юрди
Урушдан кейинги ҳувиллаган шаҳар кўчала-
рида. Турли бекатларда нечундир узоқ кутиб

турди. Турли эшикларга борди. Улар ё берк,
ё ичкарига киргач орқасидан ёпилиб қоларди.

Тешик челақларни тўдиролмади.
Тоғони қуриб ўйғонди. Қайраб ётарди кўраги.

Базуў шипша тағида қолган сувни шимирди.
У қўзини юмди. Очди. Юмди-Очди.

«— У қўзини юмди...» — деб пичирлади у.
«— У қўзи юмди...» — деб пичирлади у.

Бир неча бор такрорлади бу сўзларни ва ажиб
исоник маъно топди улардан. «Илоҳий тил...»

ўйлади у. Бир қўшимчадан бутунлай ўзгарар
маъно ва мазмун. Умрлар ҳам шундай. Ёзгина

бир нарс билан ўзгариб кетар бутунлай.
У аввал эътибор бермай, сўнг бирдан эътибор

жамланиб ва ҳайрон бўлиб, дастурхонда
ёлғиз бир чумоли тимирскилаб юрганни ку-

зата бошлади. Чумоли нимандир қидираб,
лекин меваларга сира қарамас, ҳатто уларни

одатдагидай ҳиллаб кўрмас, танишмасди.
Дастурхонни бир-икки айлانгач, сўнг чумоли

тўғри бемор томон юрди.
— Хали февраль... чумоли чиқибди... —

шизирлади бемор.
Кимсасиз уйда кимдир пайдо бўлгандай у

маҳзун жилмайди.
Чумолидан қўзини узмади.

Чумоли қайта борса, унинг қўзи шу ерга борди.
Чумоли билан ўй ичини айланиб чиқди.

Чумоли билан бир ўрмалаб юраётгандай ҳис
қилди ўзини. Назарида чумолига айланди.

Чумоли уйни айланиб чиқди, сўнг бемор тў-
шаги атрофида айланди.

Икки бор айланиб чиқди тўшани.
Сўнг беморнинг ёстиғи тағида тўхтади.

Шу кеча чумоли ёстиқ тағида минжа қоқмай
тоғи оттири.

Унга қараган одам у тўхтовсиз ибодат қила-
ётганини кўрарди.

Кўёш чиққанда, чумоли тўшани яна бир ай-
ланиб ўтди-да, узоқлардан келатган кўклам

ни кидириб кетди.
Чумоли бу одамни танир эди.

Унинг момоларидан яхшилик кўрган эди.
Унинг касалини ўз устига олди.

Бир ҳисоб бўлиб ўтди табиатда.
Чумоли қайта борса, унинг қўзи шу ерга борди.

Чумоли билан ўй ичини айланиб чиқди.
Чумоли билан бир ўрмалаб юраётгандай ҳис

Раъно ИСМОИЛОВА

Кимки гар эл ғаминда юртни обод айлагай,
Англаким андин элин кўнглини шод айлагай.

Гарчи халқ ошuftаю, ўғлони мард бўлмаса,
Борлиги ортиқчадир, ҳоли барбод айлагай.

Соғаро, созининг чал дилфигор кўнгулга деб,
Хушлаб абгор ҳолини, созининг ёд айлагай.

Зор булбул шевасинда ўқуб Машраб шеърларин,
Бизни айлаб толиба, сўнгра устод айлагай.

Гул сайлаб гулзор аро, бу нигоҳ тушиди асир,
Билмам кўнгул султонин, қай қун озод айлагай.

Раъно, жонинг фидодир, ёри ишқдин сўзласа,
Андоқким бахт қасрини ул ҳам бунёд айлагай.

Бахшулло РАЖАБ

СОЧАР

Гул юзинг гул-гул ёниб,

гулгун ёноннинг нур сочар,

Шуълага гарқ лаъли лаблар

шуълайин биллур сочар.

Термуларман, термуларман...

тўймайгайман ҳеч қачон,

Не қилай, писта даҳон

сўз бирла болу дур сочар.

Масту шайдолик билан

ҳажрингда мен-ку жонҳалак,

Ваҳки, ишқ оҳанглари

теб

ЎЗБЕКИСТОН АЛАБИЊИ ВА САНЪАТИ

